Національний університет харчових технологій

Науково-технічна бібліотека

Відділ інформаційно-аналітичної та довідково-бібліографічної роботи

Дайджест

ФІЛОСОФІЯ І СВІТОГЛЯД

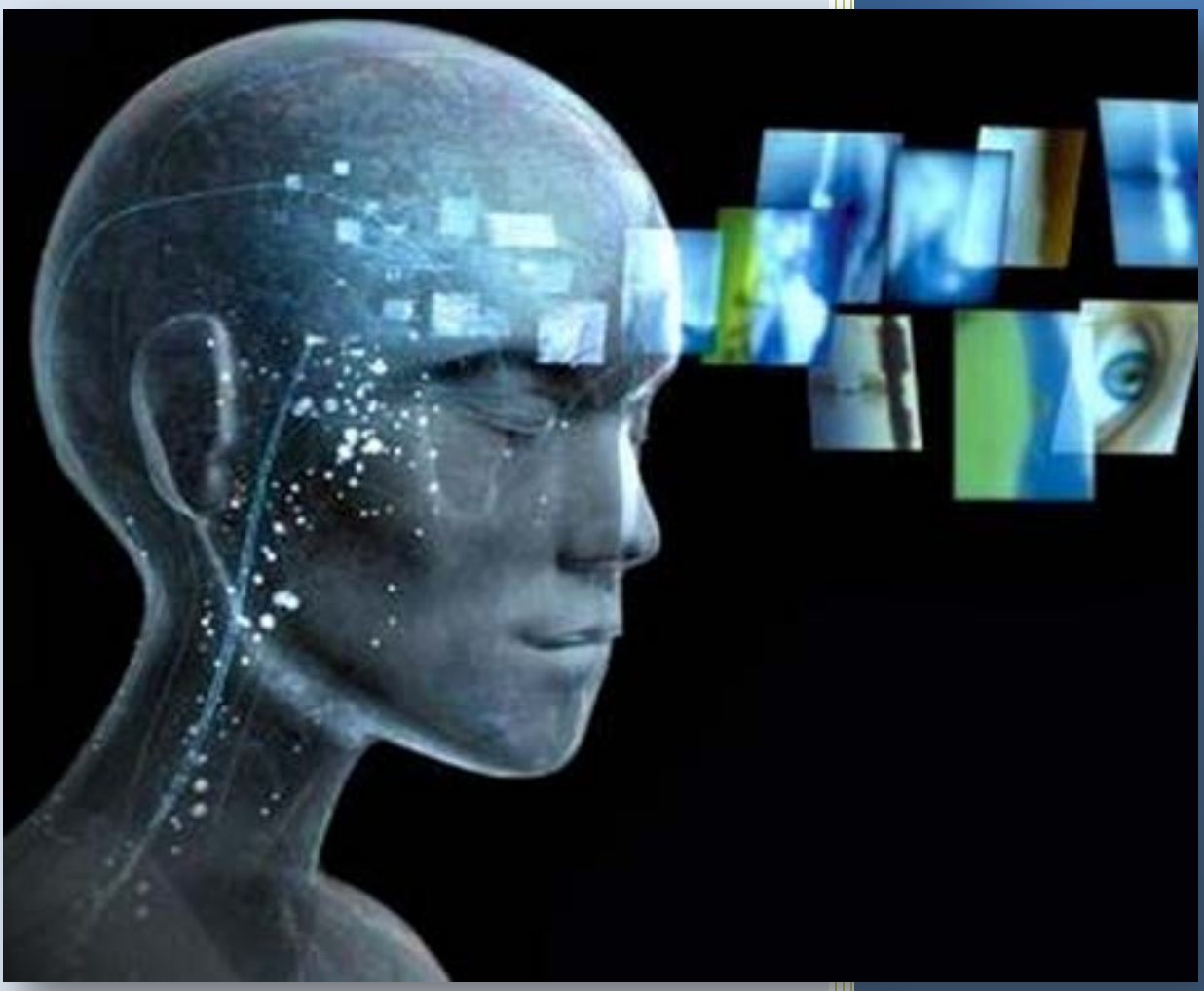

Київ 2017

Філософія і світогляд : дайджест. Вип. 35 [Електронний ресурс] / Нац. ун-т харч. технол., Наук.-техн. б-ка ; підгот. О. В. Олабоді. – Київ, 2017. – 24 с. – Режим доступа : – Назва з екрана.

Дайджест «Філософія і світогляд» підготовлений на основі видань з фонду бібліотеки Національного університету : книг, навчальних видань, монографій, довідників та статей з наукових періодичних видань за 2000-2017 рр. Видання адресоване науковцям, викладачам, студентам та всім зацікавленим.

Від упорядника

Слово "філософія" (від грец. phileo – люблю та sofia – мудрість) означає "любов до мудрості". Філософія розширює і систематизує знання людей про світ, людину, суспільство, допомагає зрозуміти світ як єдину складну систему. Вона визначає світоглядний підхід людей до оцінки явищ і речей, осмислює і обґрунтовує світоглядні ідеали, накреслює стратегію їх досягнення. Найпершою формою орієнтації людини в житті є світогляд, оскільки потреба самовизначитися в житті характерна для всіх людей. Світогляд – це система уявлень людини про світ, місце людини у світі, відношення людини до світу та до самої себе. Існують три основні типи світогляду – життєве, релігійне і філософське. Життєвий світогляд породжується безпосередньо умовами життя і досвідом людей, що передається з покоління в покоління. Релігійний світогляд дає специфічно - перетворену картину світу, пов'язану з визнанням надприродного світового початку, і спирається на віру. У філософському світогляді теоретично узагальнюється досвід духовного і практичного освоєння світу. Спираючись на досягнення природних і гуманітарних наук, філософія створює нові понятійні, категоріальні моделі світу.

Метою цього Дайджесту є ознайомлення наукових працівників, викладачів, аспірантів і студентів університету з вибірковим аналітичним обзором видань: книг, довідників, навчальних видань, монографій, статей з наукових журналів з історії виникнення філософії, сучасного погляду на філософію.

Людиномірність як система координат в гуманітарному поступі нації

Демократія тим і добра,

що при демократії не держава руйнує людину, а

людина будує державу.

І саму себе, і своє гідне життя, і гуманітарну ауру своєї нації.

Ліна Костенко

Сучасна філософська ситуація характеризується своєрідною кризою традиційної проблеми людини, яка обумовлена, з одного боку, визнанням неможливості створення цілісної моделі людини, здатної синтезувати основні філософські й наукові досягнення (остання подібна спроба була здійснена в межах філософської антропології). Показово, що розчарування в конструктивних можливостях філософії здійснюється на фоні достатньо бурхливого розвитку більш прикладних наук про людину (психології, соціології, культурології, етнографії, лінгвістики). З іншого боку, одним з гасел філософії постмодерна стала ідея «смерті суб'єкта», розчинення людини в технічних, вітальних, семантичних та інших процесах. Водночас складно припустити існування філософії без її центральної проблеми, котрою і постає проблема людини. Очевидно, що сучасна кризова ситуація викликає нові варіанти осягнення природи й сутності людини, відповідно розробку філософії нового гуманізму. Проте при подібній постановці останнього варто бути досить обережними за кількома причинами. По-перше, сам термін «новий», який набув негативного значення на рівні буденної свідомості, викликає, м'яко кажучи, недовіру. Цей парадокс, який поставав на європейському підґрунті не вперше, можна спостерігати і в епоху Відродження, коли бажання гуманістів примирити небо й землю, моральність й чуттєвість привело до створення нового типу особистості, гармонійної, у якої чуттєвість піднята до неба, а духовність не відірвана від землі, у якої натомість середньовічної плоті – ідеалізовані почуття, а замість божественного моральнісного закону – закон людський. Однак, під дією того ж парадоксу, гуманісти й оглянутись не встигли, як «цілісний індивід» повернувся з одного боку, своєрідним «декадентством», майже гофманським естетизмом, який виразився в маньєризмі, а з іншого – буржуа, який, замість того, щоб без натиску, радісно, граючись і насолоджуючись, слідувати «розумним законам добра», не затримався ототожнити добро з користю, а свою розумну природу – з природою чуттєвою. Саме І. Кант і виступив проти Гоббса, загалом всієї тієї традиції Відродження, яка за кінцевим рахунком породила натуралістичне тлумачення людини. Щось схоже спостерігаємо і сьогодні. Можливо варто говорити не про «нові», «нео» підходи, що ведуть часто- густо до підміни смислів та смислових аберацій, а все ж звернутися до істинної сутності, онтологічної буттєвості самого поняття людяності, гуманності.

Шкода, але часто-густо нечітка позиція розмежувань та різниця між поняттями спрощують та викривляють їх змісти. До прикладу, поняття «людський» та «людяний» не одне й теж саме. Перше відбиває приналежність до роду людського, себто родова ознака. Друге, відтворює ту антропологічну характерну ознаку, що визначає людину людиною, адже не все людське є людяним. Існування «людського» можливе і поза межами «людяного», однак останнє існувати без першого ніяк не в змозі. Іншими словами, людиноподібне аж ніяк не є тотожним людиномірного. Незаперечним, з огляду на нижчевказані посилання, залишається той факт, що як поняття «людський», так і «людяний» мають прямий зв'язок з поняттям «гуманізму», а точніше для останнього вони і є життєво онтологічним, ключовим смислом. Для об'єктивного, коректного розгляду та уникнення термінологічних розбіжностей варто звернути увагу на певну динаміку визначення даного поняття в «Новітньому філософському словнику» за видавництвом А. А. Грицанова, де «гуманізм є світоглядом антропоцентризму (характерного ще для думки та соціальної практики античності у версіях Цицерону, котрий іменував «гуманістичним» стан естетично завершеної культурної та моральнісної еволюції «істинно людяного» індивіда, та Гаї Юлія Цезаря, котрий здійснював політику «милосердя»), перманентно підлягаючого осмисленню й рефлексії в канонах ціннісних підходів Ренесансу та більш пізніх філософських систем. Також слушно згадати про термін «гуманізму», введений в науково-просвітницький обіг німецьким педагогом Ф. Нітхаммером в 1808 році, який постулює вищу самодостатню та самоусвідомлюючу значимість людини; проголошує поза- і анти людським все, що сприяє її відчуженню та самовідчуженню; відкидає ідею пріоритету ідей та істин «надлюдського» виникнення в ряді феноменів поцестороннього світу. Вступ авангардних ліберальних держав XX століття в стадію розвитку, близької до канонів «постіндустріального», «інформаційного» суспільства, актуалізувала проблему оптимізації функціонування людського фактору в соціальному житті. Гуманізм набув при цьому праксеологічного зрізу «олюднення» і наближеної тематики всієї сукупності загальнокультурних, освітянських, просвітницьких і «соціалізаторських» стандартів. Поряд з цим в XX столітті ідеологія та теорія прагматизму, центруючись в кінцевому результаті на ідеї багатомірної обумовленості нашого пізнання природою людини, також виступає як одна з версій філософського гуманізму. На мій погляд, основна проблема у підході вирішення даного питання полягає у філософському аспекті її осягнення. А саме, зверненні уваги на реальний процес виникнення філософії, що можна змоделювати таким чином. Добре відомим є той факт, що історично першою формою суспільної свідомості є міфічна свідомість. Міфічна, синкретично-родова свідомість розпадається на ряд формоутворень – форм суспільної свідомості. А саме: міфологічна, наукова, художня, релігійна, містична, моральна, політична, правова. Останні, досягаючи рівня самоусвідомлення, і переростають в філософію. Самоусвідомлення названих духовних формоутворень і є філософським рівнем розвитку людської свідомості, а саме – рівнем самоусвідомлення. Оскільки філософія є не що інше, як самоусвідомлення людиною самої себе, себе у світі тощо, то виникнення філософії – це багатоваріативний процес, головним моментом якого є самоусвідомлення різнопланових формоутворень духу. В різні історичні епохи і в різних народів цей процес має свої особливості. Будь-яка сфера чи то форма суспільної свідомості: наука, політика, мораль, релігія тощо викликаються до життя через людину, і через неї починаються.

Звідси зрозумілим стає протагорівське розуміння «людини як міри всіх речей», тобто речі самі собою ніяких якостей не мають, а набувають їх в залежності від відношення до людини. Адже людина, усвідомлюючи себе істотою віруючою чи то політичною і визначає свою причетність до релігії, політики. Проте шкода, що попри, здавалося б, очевидну та й всім зрозумілу модель, на перший погляд, сьогодні, зокрема, в сфері освіти, дедалі відчутним стає так званий вплив «з боку», під девізом спекуляцій «актуальних, престижних професій» відбувається нівеляція самоусвідомлення та самокритикуючої рефлексії духу. При такому підході й виникає симптом розузгодженості, про який писав соціолог Р. Мертон, між культурно прописаними прагненнями й соціально структурованими засобами їх реалізації, що ведуть до руйнації суспільства – до неефективності соціальних інститутів, до масової апатії, до відчуття людиною екзистенційного дискомфорту та невіри у свої сили. Тут пригадується і сковородівська «сродна праця», поза якою людина неминуче, в кращому випадку, стає просто усередненою, а в гіршому, й поготів. Згадуються в цьому ключі й слова Ж.-П. Сартра, котрий говорив, що гуманізм – це «інтенція людини на усвідомлення, своєрідне декодування свого істинного потенціалу, і тим самим, створенням самого себе». Історичного часу на вибір завжди обмаль. Тому лише свідома людська воля може стати детонатором енергії майбутнього. «Жити – це насамперед вибирати», – говорив С. Кьєркегор. Однак саме через катарсис етичного вибору пролягає шлях до реального пізнання буття, до відповідальності, до свободи, до істини. Духовним матеріалом для розвитку майбутнього стає лише той вибір, у якому керується моральною свідомістю, кантіанським «моральним імперативом». Той, хто вибирає подібний шлях, знає драматичну ціну справжньої незалежності, ціну протистояння будь-яким формам диктатури. Але саме з цього вибору, з «вибору Сократа», з «цієї суб’єктивної незалежності починається реальна свобода культури і реальна суверенність держави». Думаю, ще не одне покоління збереже вражаючу вірність темі – феномену людини, модусів її існування. Ренесансу антропологічного мислення нашого століття величезною мірою варто завдячувати працям Еріха Фромма. До чого б не звертався у своїх розвідках Е. Фромм, до проблем буття, влади, держави, деспотій, культури, нації тощо власне міркування він починає з людини. Індивід в певній ситуації історичній, соціальній, психологічній, екзистенціальній – початковий пункт його філософування. Індивід в «хворому» суспільстві – це досліджувана реальність, в яку «закинута» особа, і об'єкт соціальної критики Е. Фромма. Зрештою, «кодове» призначення його досліджень – пошуки шляхів до «оновлення», «відродження», «самовиявлення» і «самореалізації» людини. Філософ перетворює людину в міру всіх речей в тому розумінні, що відкидає всі спроби підпорядкувати її якійсь іншій сутності. Автор у своїх розмірковуваннях пояснює, що у відношенні до індивіда суспільство може виконувати різні функції: сприяти розкриттю потенційних здібностей людини, її потреб або деформувати ці внутрішні намагання, надавати їм спотвореної форми. По-перше, людина втрачає контакт з самою собою, внаслідок чого виникає феномен деперсоналізації. По-друге, її відносини з іншими людьми набувають функціонального характеру. Картина «загальної відчуженості», розгорнена Е. Фроммом, не представляється в наші дні аніабстрактною, ані утопічною, ані перебільшеною. Людина, на думку Фромма, підлегла не лише речовому світу, оскільки суспільні й політичні обставини, які створює людина підпорядковують її собі.

Відчужена людина, яка вірить, що вона панує над природою, стає рабом речей і обставин, безпорадним придатком в світі, яка сама є не що інше, як застиглий вираз власних сил. «Сьогодні, – за словами Е. Фромма, залякане людство зі страхом чекає, чи вдасться йому врятуватися чи потрапить під ярмо створеної ним бюрократії». Складно не вдуматися в застереження філософа про те, що в інформаційному суспільстві може взагалі зникнути проблема свободи людини, її відповідальності, бо цей світ, якщо буде викроєний за мірками технократичного мислення, перестане бути людським. А що людяним, то вже поза сумнівом. Ліна Костенко у свої лекції «Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала» зауважувала, що ще Гельвецій помітив рятівну властивість людства, коли писав, що «ім'я Конфуція більш відоме й шановане в Європі, ніж ім'я будь-якого з китайських імператорів». Ще в античному світі знали цю силу мистецтва й науки. І найрозумніші з тодішніх державних мужів дбали не лише про свій політичний авторитет, а й про своє, так би мовити, культурно-політичне реноме. Вони знали, що саме література й мистецтво дарують безсмертя, бо тривають у часі. Гуманісти розробили ідею історичного безсмертя. Де вже ті давні греки, де римляни, а історичне безсмертя їм гарантоване на віки . Доречно звернути увагу в цій розвідці на наступні слова сучасної поетеси: «коли мова йде про Іспанію, іспанців, – які це у нас викликає асоціації? Ну, звичайно ж, Лопе де Вега, Кальдерон, Сервантес, Гойя, музей Прадо, Федеріко Гарсія Лорка… <…>. Або німці. Нація філософів і композиторів, хіба не так. Хто дав світові Бетховена, Гете, Шіллера, Гегеля, Канта, Ніцше? І хоч Бухенвальд недалеко від дуба Гете, і дуб той спиляний, і солдати вермахту відкривали на тому пні бляшанки, – все одно, не Гітлер визначає образ нації з його Геббельсом, що хапався за пістолет при слові культура, і не Ельза Кох, а доктор Фауст і Лореляй над Рейном….<…>. Бо хоч декабристів і запроторили у Сибір, хоч російські поети стрілялись і вішались, хоч Толстому оголосили анафему, а Сахарова висилали у Нижній Новгород, – саме вони створили ауру нації, а не її дикі та підступні правителі. Отже, поза сумнівом нагальним викликом, потребою сучасності є розроблення гуманітарної політики нації, фіксування її пріоритетів, культурних цінностей та здобутків, не замовчування своєї історії (а в кого вона краща?), відкритості для світу. Адже ефективне не те, що заперечує чуже, а те, що утверджує своє. В початках творення світу було Слово. В початках творення нації теж повинно бути Слово, Логос. Наріжним каменем у цивілізованих народів завжди була Книга, культура. Рим переміг Грецію мілітарно, але вона його підкорила культурою, продовживши себе в античному інваріанті і подарувавши йому історичне безсмертя. В епоху Відродження навіть данину з переможених брали книгами. Однак варто зробити певні уточнення і застереження, адже слово як носій смислу не завжди рівний самому собі, «воно, – за словами С. Аверинцева, – подібно хамелеону може міняти різні відтінки». Природа слова не лише радує полісемантичними проекціями, а й смисловими розбіжностями, часто-густо драматичними. Такий драматизм слова був відчутним в процесі лоботомізації суспільства. Основною функцією мови влади або ж «радянської мови» було відчуження сенсу від реальної дійсності й відтак перетворення останньої на фантасмагоричну фікцію. «Радянська мова», згідно з М. Геллером, становить собою «перманентний обман», тобто «суміш фікції, яку Слово називає реальністю, з реальністю, яку Слово називає обманом». Задовго до західних учених Ліна Костенко про це сказала: «Із правдою розлучені слова / кудись біжать по сірому перону». Або ж «Душа моя обпалена, / і як ти ще жива?» / Шукаєш, мов копалини, – / слова, слова, слова! / / Оголеними нервами / угадуєш словам / нестачу мікровольта / і зайвий міліграм».

Фактично в гуманітарній сфері ще остаточно не здійснився перехід від несвободи до свободи, хоча нерухома позаісторична мова режиму, мова мертвого світу поступилася місцем мові живої мінливої реальності. Навпаки, звичка до диктатури зумовила пошук нової диктатури зі знаком «анти». О. Пахльовська в розвідці «Етичний вибір і естетичний вибір: конфлікт і синтез» зауважує, що у «суспільному бутті площинний світ «реального соціалізму» без перспективи роками виявлявся в невротичній «багатовекторності», поверховій емблемі, чия внутрішня суть – політична дезорієнтація, інституційний хаос, а загалом – громадянська незрілість і моральна безвідповідальність. Кінцевий результат – «неоцинізм», як передбачила поетеса ще на початку 90-х років. Попередивши, до речі, про своє категоричне неприйняття цієї інволюції: «Гряде неоцинізм. Я в ньому не існую». На завершення варто сказати про те, що блюзнірство говорити про те, що духовне життя залежить від економіки і добробуту, коли перед очима долі замучених, переслідуваних, репресованих письменників. Чомусь в історичне безсмертя увійшли саме вони, а не ті, що процвітали за всіх режимів. Так що все це – злиденство духу, популістські дурниці, той самий дефект головного дзеркала. Зрештою, економіку розвалюють одні, а культуру створюють інші. Для демократії в цьому її посттоталітарному варіанті характерна втрата шляхетності в почуттях, у критеріях, у полеміці, а все тому, що «не треба думати мізерно»… І тоді буде «Україна для людей», і починатися буде з конкретної, звичайної людини, з особистості, тоді й демократія, за словами Ліни Костенко, тим і добра, що при демократії не держава руйнує людину, а людина будує державу. І саму себе, і своє гідне життя, і гуманітарну ауру своєї нації.

Бабушка, Л. Д. Людиномірність як система координат в гуманітарному поступі нації / Л. Д. Бабушка // Практична філософія. – 2011. – № 3. – С. 94–98.

Аврелій М. Наодинці з собою : роздуми / М. Аврелій ; пер. з грец. – Львів : Літопис, 2007. – 212 с.

***Анотація** : роздуми" Марка Аврелія - записки з мандрівки до самого себе. Посідаючи владу над величезною держа вою, римський імператор Марк Аврелій Антонін на полегливо шукає себе як простого громадянина Все світу. Спомогою в цьому - філософія, зокрема вчення стоїків: з одного боку - послідовно матеріалістичне, з іншого - одне з найодухотвореніших у європейській інтелектуальній історії. Для тих, хто в пошуку.*

Бойченко, І. В. Філософія історії : підручник / І. В. Бойченко. – Київ : Знання, 2000. – 723 с.

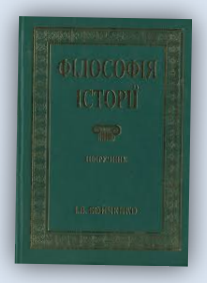

Анотація : у *підручнику вперше не тільки у вітчизняній, а й у зарубіжній літературі на новій концептуальній основі дається системний аналіз проблем формування, розвитку та функціонування філософії історії. З'ясовуються її предмет, структура і функції, співвідношення з іншими галузями пізнання та соціальної практики. Розглянуто найважливіші напрями та етапи розвитку класичної, некласичної, а також відмітні риси постнекласичної філософії історії.*

Вандишев, В. М. Філософія : Екскурс в історію вчень і понять: Навч. посіб. / В. М. Вандишев. - К. : Кондор, 2006. - 474 с.

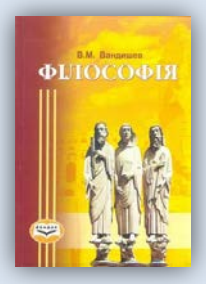

Анотація *: розглянуто основну проблематику вузівського курсу філософії, яка включає розділи з історії філософії, ряд напрямів сучасної західної філософії, а також історію вітчизняних філософів.*

Волинка, Г. І. Філософія Стародавності і середньовіччя в освітньому контексті / Г. І. Волинка. – Київ : Вища шк., 2005. – 544 с

Анотація **:** *використано нові, раніше відсутні у нашому обігу першоджерела, документи, факти. Ідеографія кожної філософської школи завершується уривками з класичних текстів.*

Габрієлян, О. А. Філософія історії : підручник / О. А. Габрієлян, І. І. Кальной, О. П. Цвєтков. – Київ : Академвидав, 2010. – 216 с.

Анотація : *філософське осмислення розвитку людства, його цілей, гіпотетичного фіналу залежить від підходу до тлумачення історії – як учителя життя, потоку хаотичних подій чи стадійного або полілінійного поступу тощо. Концептуальний плюралізм як засадничий принцип філософського осягнення світу є корінною передумовою різновимірного бачення, розуміння подоланого шляху і перспектив людської цивілізації.*

Гатальська, С. М. Філософія культури : підручник / С. М. Гатальська. – Київ : Либідь, 2005. – 328 с.

Анотація : *підручник, що не має аналогів на видавничому просторі України, створений за матеріалами університетського курсу, який читається авторому Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Міжнародному Соломоновому університеті; він апробований також у Національному університеті «Києво-Могилянська Академія». Обраний автором проблемний метод викладу матеріалу дає можливість простежити в розвитку філософії культури історію її певних проблем: типології культури та її цивілізаційних форм; архетипно-традиційного, міфічного та символічного як найуніверсальніших модусів буття культури в знаку; порівняння як основи діалогічних відношень у культурі та інтертекстуальності як принципу породження та динамізації тексту культури тощо.*

Гомілко, О. Метафізика тілесності : Концепт тіла у філософському дискурсі / О. Гомілко. – Київ : Наук. думка, 2001. – 340 с.

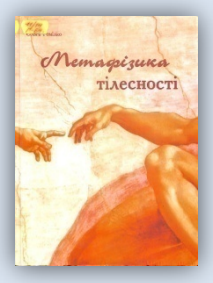

Анотація : *книга присвячена одній з провідних тем сучасного західного філософського дискурсу – проблемі тілесності. На основі аналізу генези та теоретичної еволюції західної метафізики обґрунтовується концептуальна роль ідей тілесності в її конституванні. Виділяються основні етапи становлення сучасного дискурсу про тілесність, які відображають критичне осмислення, заперечення й зняття метафізичного принципу десоматизації людини та її буття. У книзі досліджуються різні змісти ідеї тілесності в низці соціальних феноменів. Соціальність розглядається у чотирьох головних вимірах: відношення людини до граничних засад буття, власне суспільство, особистісний розвиток, людство перед викликом сучасності. Викладений матеріал має дискусійний характер і спонукає до подальшого дослідження проблеми.У книзі широко використовується історико-філософський матеріал, західні джерела, зокрема феміністична література.*

Горський, В. С. Історія української філософії : підручник / В. С. Горський, К. В. Кислюк. – Київ : Либідь, 2004. – 488 с.

Анотація : *у підручнику характеризуються головні етапи розвитку філософської думки України від часу її зародження до сьогодення, ґрунтовно розглядаються філософські погляди значних представників Української культури.*

Гусєв, В. І. Західна філософія Нового часу. XVII-XVIII ст. : підручник / В. І. Гусєв. - 2-е вид., стер. – К. : Либідь, 2000. – 368 с.

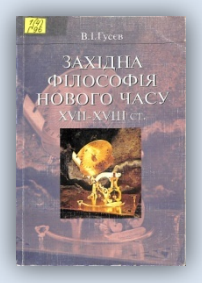

Анотація *: період XVII-XVIII ст. розглядається як відносно самостійний етап в історії філософії, важливість якого визначається тим, що саме за цієї доби сформувалися класичні філософські системи й класичні форми філософування. У книзі простежується процес розвитку філософської думки від проголошення нової філософії (Бекон і Декарт) до критичної філософії І. Канта, досліджуються таки найпомітніші явища, як картезіанство, раціоналістичні системи Спінози й Лейбниця, британський емпіризм, Просвітництво.*

Гусєв, В. І. Вступ до метафізики : навч. посібник / В. І. Гусєв. – Київ : Либідь, 2004. – 488 с.

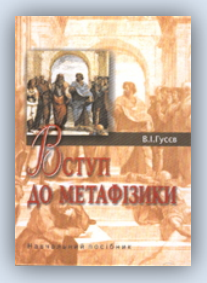

Анотація : *рассматриваются фундаментальные для философской науки проблемы соотношения бытия и небытия, мышления и бытия, души и тела, духа и материальной природы, свободы и необходимости, а также проблемы, связанные с философским познанием Бога как предельного основания бытия человека и мира.*

Європейський словник філософій : лексикон неперекладностей. Т. 1. / наук. кер. Проекту : Б. Кассен, К. Сігов : пер. з фр. – 2-ге вид., випр. – Київ : Дух і Літера, 2011. – 576 с.

Анотація : *даний словник українська версія унікального твору європейських дослідників. Це перша в історії філософії спроба зібрати разом неперекладності - такі філософські слова і словосполучення, переклад яких із однієї мови на іншу створює певні проблеми. Існує два шляхи вирішення цих проблем: «вибрати одну домінуючу мову - «глобалізовану» англо-американську - і віднині спілкуватися нею; або ж зробити ставку на підтримання плюралізму, щоразу підкреслюючи сенс і важливість відмінностей, що є єдиним способом реально полегшити спілкування між мовами та культурами. «Європейський словник філософій: лексикон неперекладностей» базується саме на другій точці зору. (...) Те, що йдеться про неперекладності, аж ніяк не означає, що ці терміни, вислови, синтаксичні та граматичні звороти ніколи не перекладалися або не можуть бути перекладені, радше за неперекладним є те, що постійно продовжують (не) перекладати» (Барбара Кассен).Для українських перекладачів та співавторів проекту переклад Словника став особливим викликом насамперед через те, що завдання відтворити українською мовою одразу весь космос європейського філософування потребувало задіювання всіх існуючих і відкриття нових можливостей україномовного філософського дискурсу.*

Єрмоленко, В. Оповідач і філософ : Вальтер Беньямін та його час / В. Єрмоленко. – Київ : Критика, 2011. – 279 с.

Анотація : *присвячено творчості Вальтера Беньяміна (1892–1940) – німецького письменника та філософа, соціолога, теоретика історії, естетика, мистецтвознавця і літературного критика, одного з найориґінальніших і найчільніших европейських інтелектуалів першої половини XX століття. Його ідеї, позначені впливом зревізованого марксизму, парадоксально поєднаного з фройдівським психоаналізом, ґетеанською натурфілософією і бароковою історіософією, єврейською містикою, бодлеріянським постромантичним консерватизмом і сюрреалістським революціонізмом, неабияк вплинули на подальший розвиток світової думки від постання Франкфуртської школи на початку 1930-х років і аж дотепер.*

Історія філософії : підручник / В. Г. Кремень, В. С. Афанасенко, В. І. Волович [та ін.]. – 2-ге видання, перероблене та доповнене – Харків : Прапор, 2003. – 768 с.

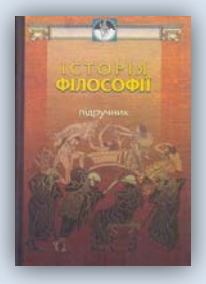

Анотація : *у підручнику широко представлена східна і європейська філософія, подається досвід філософування в Америці та Африці, аналізується становлення філософії в Україні, Росії, Білорусі, Закавказзі та Середній Азії. Підручник написано на основі класичних джерел і праць видатних мислителів світових шкіл.*

Кант, І. Критика практичного розуму / І. Кант : пер. з нім. – К. : Юніверс, 2004. – 240 с.

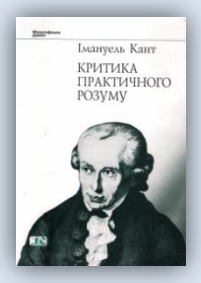

Анотація : *"Критика практичного розуму" Імануеля Канта - друга частина його славнозвісної "критичної трилогії", присвячена певним фундаментальним проблемам моралі, один із чільних творів світової філософської думки.*

Кант, І. Рефлексії до критики чистого розуму / І. Кант ; пер. з нім. – К. : Юніверс, 2004. – 646 с.

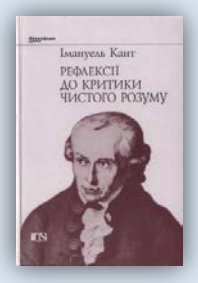

Анотація : *ця книга, що її складають вибрані фрагменти з рукописної спадщини великого німецького філософа І. Канта, є своєрідним додатком до головного Кантового твору й може бути вельми корисною для його глибшого розуміння, дає можливість простежити еволюцію його ідей та понять.*

Кондзьолка, В. В. Історія середньовічної філософії : навч. посібник / В. В. Кондзьолка. – Львів : Світ, 2001. – 320 с.

Анотація : *в посібнику відтворені основні сторінки історії середньовічної філософії. Проаналізовано філософські, релігійні, соціально-політичні концепції середньовічної філософії.*

Кремень, В. Г. Філософія: Логос, Софія, Розум : підручник / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. – Київ : Книга, 2006. – 432 с.

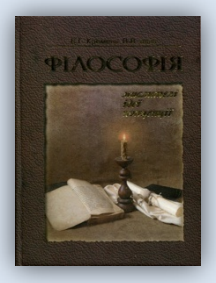

Анотація : у *підручнику пропонується ґрунтовний і всебічний аналіз фундаментальних проблем світової філософської думки. В дохідливій формі автори прагнуть довести до читача зміст основних філософських ідей, теорій, поглядів, які дістали загальне визнання та практичне підтвердження, розкрити їх генезис у процесі духовної еволюції культури. Автори намагались ознайомити тих, хто вивчає філософію, з різними філософськими напрямами, течіями, школами, розкрити плюралістичний характер філософського знання, уникнувши традиційної моноідеологічної та теоретичної однобічності у викладі матеріалу. Особливу увагу приділено основним філософським напрямкам XX ст., а також українській філософії. Розглядаються особливості східної філософії.*

Кремень, В. Г. Філософія: мислителі, ідеї, концепції : підручник / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. – Київ : Книга, 2005. – 528 с.

Анотація : *висвітлено основні філософські концепції, ідеї, погляди. Розкрито смисл філософського знання, його вплив на розвиток духовної культури.*

Кушаков, Ю. В. Нариси з історії німецької філософії Нового часу : навч. посібник / Ю. В. Кушаков. – Київ : Центр навч. літ-ри, 2006. – 572 с.

Анотація : *розглядаються філософські вчення або окремі їх аспекти представників німецької філософії Нового часу. Акцентуються насамперед ті їх ідеї, які актуальні для сьогодення. Розкриваються також уроки великих оман, в які впадали німецькі філософії. Особлива увага звертається на внутрішню єдність особи філософів і породжених ними вчень.*

Павлов, В. Л. Философские смыслы : содержание, авторы, история : монография / В. Л. Павлов. – Киев : Знання, 2014. – 279 с.

Аннотация : *исследуются специфика функционирования основных смыслов (субстанция, общество, личность, мировоззрение, разум, свобода, справедливость, смысл жизни, символ и др.), взаимосвязь в них объективного и субъективного, общего, особенного, единичного. Анализируется исторические контексты бытия смыслов, эволюция их содержания. Критически оцениваются философские интерпретации феномена Бога и роли религии в жизни общества и человека.*

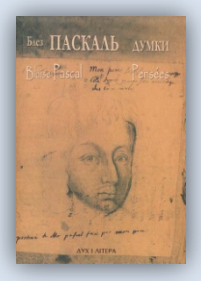

Паскаль, Блез. Думки / Б. Паскаль : пер. з фр. – Київ : Дух і Літера, 2009. – 704 с.

Анотація : *Паскалеві «Думки» мають дивовижну долю. Попри виразну незавершеність, вони незмінно привертають увагу не лише дослідників, а й, передовсім, широкої публіки. Секрет успіху - в дивовижному поєднанні витонченої логічної аргументації з яскравою образністю і літературною силою. Не встигнувши написати переконливу і загальнодоступну Апологію релігії, автор спромігся відкрити шлях до зацікавленого діалогу через парадоксальне підваження засад буденного досвіду, доступного всім і кожному. Досвіду цілком сучасного, адже Паскаль у XVII столітті намагався зарадити духовній кризі, що набула виразності лише нині.*

Петрушенко, В. Л. Основи філософських знань : навч. посібник / В. Л. Петрушенко. – 4-те вид., випр. і доп. – Львів : Магнолія 2006, 2009. – 312 с.

Анотація : *навчальний посібник складений у відповідності із програмою курсу «Основи філософських знань». Він в стислій і доступній формі подає розгляд основних етапів розвитку світової та української філософії.*

Петрушенко, В. Л. Філософія : підручник / В. Л. Петрушенко. – Львів : Магнолія 2006, 2010. – 506 с.

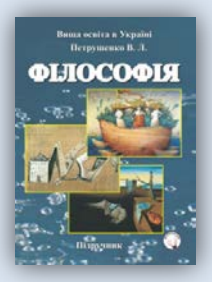

Анотація : *підручник є коротким за змістом і доступним за формою викладом історії світової та вітчизняної філософської думки, основних теоретичних проблем сучасної філософії (онтології, пізнання, природи свідомості, людського буття та ін.). Велика увага в книзі приділена філософії історії, особистості, культури та науки.*

Платон. Діалоги : пер. з давньогр. / Платон. – Харків : Фоліо, 2008. – 347 с.

Анотація : *Платона (427-347 рр. до н. е.) вважають не тільки філософом, але й великим письменником античності. Найбільш він прославився як майстер діалогу. У видання ввійшли вибрані діалоги, а також монологічний твір «Апологія Сократа». Розмову в більшості діалогів веде вчитель Платона Сократ, який невимушено приводить співбесідників до глибоких філософських висновків і водночас надає читачеві можливість самостійного пошуку істини.*

Семенюк, Е. П. Філософія сучасної науки і техніки / Е. П. Семенюк, В. П. Мельник. – Львів : Світ, 2006. - 152 с.

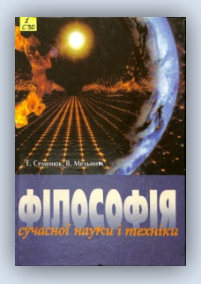

Анотація : *основні філософсько-методологічні проблеми науки і техніки в підручнику розглядаються крізь призму світових реалій на рубежі XX-XXI ст. Аналізуються найважливіші аспекти науково-технічної революції, сучасні науково-інтегративні процеси, їх вплив на розв'язання глобальних проблем людства та реалізацію концепції сталого розвитку. Велика увага приділена інформатизації суспільства та феномену інформаційної культури вченого і спеціаліста.*

Сенека, Л. А. Моральні листи до Луцилія : / Л. А. Сенека ; пер. з лат. – Львів : Апріорі, 2011. – 324 с.

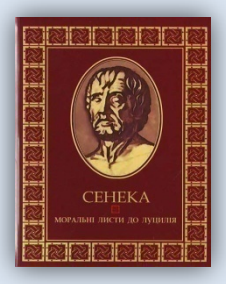

Анотація : *Луцій Анней Сенека (бл. 4 до Р. Х. – 65 по Р. Х.) – римський філософ і письменник, видатний представник стоїцизму. У його «Моральних листах до Луцилія» звучать заклики жити у злагоді з природою, несхитно переносити удари долі, йти шляхом постійного духовного вдосконалення. Філософсько-етичні погляди, розвинуті у «Листах», належать до витоків християнської ідеології.*

Спіноза, Б. Теологічно-політичний трактат : / Б. Спіноза ; пер. з лат. В. Литвинов. – Київ : Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2005. – 237 с.

Анотація : *"Теологічно-політичний трактат" видатного нідерландського філо-софа-пантеїста Бенедикта (Баруха) Спінози (1632-1677) – один із перших його кроків на шляху до створення цілісної картини світу і зрозуміння "першопричини і походження речей", що мислилося як пантеїстичне розкриття генезису всіх предметів та природних явищ з погляду тотожності Бога та природи як єдиної, вічної та нескінченної субстанції. Почавши з аналітичного розгляду текстів Старого та Нового Заповіту і критики схоластичних поглядів у контексті відомих йому історичних та суспільних закономірностей, філософ прийшов до раціоналістичного осмислення атрибутів світового становлення.*

Татаркевич, В. Історія філософії : В 3-х т. Т. 1. : Антична і середньовічна філософія / В. Татаркевич : пер. з пол. – 2-е вид., випр. – Львів : Свічадо, 2006. – 456 с.

Анотація : *"Історія філософії" Владислава Татаркевича уперше побачила світ 1931 року у Львові, де через два роки, тобто у 1933, видання було повторене. Відтоді ця фундаментальна праця витримала понад 10 видань і по суті стала основним академічним підручником з історії філософії у Польщі. Перший том містить огляд філософії античних часів та середньовіччя. Призначається для студентів богословських і філософських факультетів вищих навчальних закладів, духовних семінарій та усіх, хто цікавиться історією європейської філософії.*

Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи : навч. посібник / В. П. Андрущенко, Г. І. Волинка, Н. Г. Мозгова, Л. А. Облова ; ред. Г. І. Волинки. – К. : Каравела, 2009. – 368 с.

Анотація : к*нига охоплює класичні складові дисципліни. Завдяки систематичному та ущільненому викладу посібник допоможе студентам не лише підготуватись до занять, а й уникнути передсесійних стресів. Згідно з чинними програмами автори намагались не лише ущільнити зміст, а й окреслити напрями його збагачення при навчанні в магістратурі й аспірантурі. Для студентів вищих навчальних закладів, які освоюють кваліфікаційний рівень бакалавра.*

Філософія: Світ людини : курс лекцій / В. Г. Табачковський, М. О. Булатов, Н. В. Хамітов, Є. Андрос. – Донецьк : Либідь, 2004. – 432 с.

Анотація *: мета навчального посібника сприяти самоосягненню, пояснити що зробила людина зі світом. Над цими та іншими питаннями розмірковують автори посібника.*

Філософський словник соціальних термінів / ред. В. П. Андрущенко. – Аид. 3-тє, доп. – Київ-Харків : Р.И.Ф., 2005. – 672 с

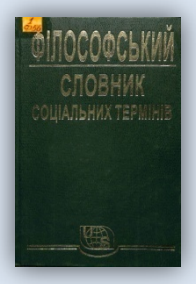

Анотація : *словник є віддзеркаленням нашого часу – з його потребами, запитами і його визначеністю щодо основних суспільних цінностей. Цінність словника – підсумування й узагальнення досягнень соціальної філософії, підготовка основи для подальших досліджень усього сучасного суспільствознавства.*

Хамітов, Н. В. Історія філософії : проблема людини : Навч. посіб. зі словником / Н. В. Хамітов, С. А. Крилова, Л. Н. Гармаш ; під ред. Н. Хамітова. – 2-е вид., перероб. та доп. – Київ : Центр навч. літ-ри, 2006. – 296 с.

Анотація : *автор більшості лекцій – доктор філософських наук, професор Н.В. Хамітов. Він широко відомий телеглядачам і слухачам радіо своїми програмами з проблем особистісної реалізації людини, її самотності і любові, а читачам – своїми книгами «Філософія самотності», «Звільнення від буденності», «Самотність у людському бутті», «Межі чоловічого та жіночого», філософськими романами «Маска», «Володар старості» та ін. Лекції висвітлюють основні етапи історії міркувань про людину та її межі – становлення філософської антропології як метаантропології. Переваги даного навчального посібника у наступному:- доступний і динамічний стиль викладу, окремі лекції читаються як філософський роман;- підхід до історії філософії як до комунікативної системи;- виклад історії філософії як історії теоретичної філософії, філософської есеїстики та філософського мистецтва; - наявність філософського словника, де визначені основні терміни сучасної філософії людини.*

Шудрик, І. О. Історія філософської думки в Слобідській Україні : монографія / І. О. Шудрик ; Харк. держ. ун-т харч. та торг. – Харків : ХДУХТ, 2012. – 423 с.

Анотація : *розглядаються основні етапи розвитку філософської думки в Слобідській Україні з кінця XVII – до початку XXI століття. Аналізуються філософські погляди видатних мислителів Слобожанщини.*

Юркевич, П. Історія філософії права. Філософія права. Філософський щоденник / П. Юркевич. – 2-е вид. – Київ : Український Світ, 2000. – 756 с.

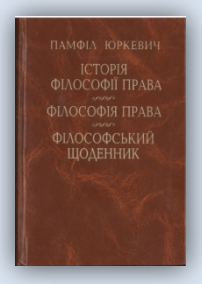

Анотація : *Памфіл Данилович Юркевич (1826-1874) український філософ XIX століття. Уміщені в цій фундаментальні теоретичні праці П. Юркевича збереглися у рукописах лекційних курсів. Це видання рукописної спадщини відкриває абсолютно нову й невідому (навіть вузькому колу фахівців) сферу філософського доробку мислителя -його дослідження держави і права, національного духу та моралі, соціальної структури суспільства і т. ін. В "Історії філософії розглядає: які правомірні стосунки людство вважало за найкращі норми життя", а у "Філософії права": які правомірні стосунки "треба визнати за постійний ідеал". Філософський щоденник є важливим документом формування філософсько-правової думки П. Юркевича, яка на повну силу виявилася у його фундаментальних теоретичних працях. Видання адресоване викладачам і студентам навчальних закладів із філософською, правничою й загальногуманітарною спеціалізацією , усім, хто прагне збудувати на правовій основі Українську державу й досягти правових стосунків з іншими державами.*

Ящук, Т. І. Філософія історії : курс лекцій / Т. І. Ящук. – Київ : Либідь, 2004. – 536 с.

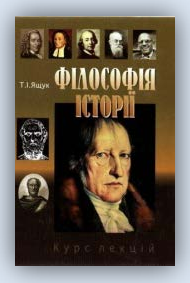

Анотація : н*ова книжка доктора філософських наук, професора Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка Т. І. Ящук – це розроблений та апробований курс, у якому питання філософії історії авторка розглядає як у загальнофілософському й історичному аспекті, так і проблемно, аналізуючи доробок найвідоміших і найзнаковіших постатей переважно європейських та американських філософів від часів античності до сьогодення.*

Статті з наукових видань

Бех, Ю. Космополітизм як світоглядно-ідеологічна платформа розбудови освіти XXI століття / Ю. Бех // Вища освіта України. – 2015. – № 4. – С. 11–16.

Анотація : *розглянуто потребу зміни світоглядної позиції на зміст освіти XXI ст. під впливом становлення планетарної особистості, розгортання суспільства знань, формування планетарного соціального організму. Подано алгоритми саморозгортання Семантичного Всесвіту, людини, суспільства, зміни виду цивілізації. Все це має бути предметом наукового дослідження і змістом навчальних дисциплін в університетах майбутнього.*

Бхактиведанта, А. Ч. Свами Прабхупада. Веда : тайны Востока : сб. ст. / А. Ч. Бхактиведанта. – Москва : The Bhaktivedanta Book Trust, 2016. – 512 с.

Аннотация : *"Веда: тайны Востока" - сборник лекций, бесед и статей Его Божественной Милости А. Ч. Бхактиведанты Свами Прабхупады и его последователей. Наше истинное "я", закон кармы, перевоплощение души, медитация, Веды и ведическая культура - вот лишь некоторые из тем, затрагиваемых в этой книге. Книга представляет собой сборник статей, написанных Шрилой Прабхупадой и его учениками и последователями. Статьи невелики по объему, что делает их чтение легким и приятным, и содержат в себе уникальный материал, который будет интересен как опытным преданным, так и людям, впервые столкнувшимся с сознанием Кришны.*

Касьянов, Д. Філософські засади осягнення сучасних нанотехнологій / Д. Касьянов // Вища освіта України. – 2014. – № 2 (53). – С. 49–54.

Анотація : з метою вирішення соціальних, етичних і психологічних проблем, які виникли з появою такого нового наукового напряму, як нанотехнології, акцентовано увагу на його природі у контексті сучасного філософського дискурсу. З'ясовано, що нанотехнології змінюють світ за допомогою управління атомно-молекулярним рівнем матерії, і для їхньої гуманізації вони мають бути відкриті до взаємодії з усіма нетехнічними сферами буття людини. В аспекті "філософії нанотехнології" запропоновано розглядати людину як суб'єкт планетарних дій, що здійснюються за допомогою все більш потужної індустрії. Висвітлено філософсько-етичні проблеми практичного використання нанотехнологій. Охарактеризовано особливості та переваги впровадження нанонауки в життя. Обгрунтовано, що дослідження нанотехнологій вимагає визначення природи наноресурсів людства, а також особливостей їх формування, у тому числі й засобами освіти.

Кітов, М. Г. Сутність основного питання філософії / М. Г. Кітов // Практична філософія. – 2012. – № 2. – С. 38–44.

Анотація : *в статі автор прагне з'ясувати сутність основного питання філософії. Проведений аналіз дає підставу зробити висновок, що відношення мислення до буття є лише одним, історично можливим, методологічним принципом теоретичної філософії.*